
Problema frontierei româno-ungare din perspectivă britanică la sfârșitul celui de al doilea război mondial

Marian-Alin Dudoî¹

Summary

Romanian-hungarian frontier problem from the british perspective in the aftermath of world war two

In August 1940, north-eastern Transylvania, Romanian territory, was given by Germany and Italy under political and military pressure to Hungary. In March 1945, Soviet Union rendered it back to Romania until the peace treaty.

Because both Romania and Hungary were defeated in the second world war, Paris Peace Conference had to decide if Romania rendered whole Transylvania or the most part of it. Great Britain tried to find the best solution to be followed in the matter of Romanian-Hungarian frontier, knowing that the Soviet Union had a not denying military and political power in Central and Southern Europe. Finally, victorious countries, Great Britain included, agreed Romania would get whole Transylvania.

Key Words: Cold War, communism, Council of Foreign Ministers, Foreign Office, Paris Peace Conference (1946), Transylvania, Soviet Union.

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a însemnat pentru România și Ungaria redeschiderea problemei frontierei transilvănene.

Conform articolului 19 din Convenția de armistițiu cu România, Dictatul de la Viena era anulat, astfel că „Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) urma să fie restituită României”².

¹* Prof. drd., Grupul Școlar „Horia Vintilă” și Școala cu clasele I-VIII, oraș Segarcea (județul Dolj).

² *România – marele sacrificat al celui de al doilea război mondial*, Editată de Arhivele Statului din România (coordonator: Marin Radu Mocanu), vol. I, București, 1994, doc. 182, Convenția de Armistițiu a României cu Națiunile Unite din 12.09.1944, semnată la Moscova, p. 313.

Informat de ministrul justiției Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Vișoianu, ministrul Afacerilor Străine, i-a adus la cunoștință lui James Marjoribanks, reprezentantul britanic politic interimar, la 23 ianuarie 1945 probabilitatea căderii guvernului Rădescu; după recenta călătorie la Moscova, Ana Pauker a precizat comuniștilor români dorința Uniunii Sovietice de a se forma un guvern al Frontului Național Democrat – alianța politică a comuniștilor români – căruia sovieticii îi vor acorda cobeligeranța României, îi vor permite întoarcerea prizonierilor de război români, vor accepta anularea Dictatului de la Viena și livrarea de materii prime³. Afirmările Anei Pauker denotau în mod clar dorința Uniunii Sovietice de a se implica în politica românească.

Reacționând la nota noului guvernului român prosovietic condus de Petru Groza din 8 martie 1945, Stalin a dispus la 9 martie ca Transilvania de nord-est să fie redată României.

La 5 septembrie 1940 în Camera Comunelor și în Camera Lorzilor, primul-ministru Winston Churchill și lordul Halifax, secretar de stat al Foreign Office, declaraseră ferm opțiunea Marii Britanii de a nu recunoaște Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care Ungaria horthistă anexase, cu sprijinul Germaniei hitleriste și al Italiei fasciste, Transilvania de nord-est, iar la 10 martie 1943 în urma unei interpelări a lui Ivor Thomas, membru laburist al Camerei Comunelor, Anthony Eden, noul secretar de stat al Foreign Office, a reconfirmat opțiunea britanică din 1940, iar președintele cehoslovac în exil, Edvard Beneš, dezvăluise la 10 martie 1944, în urma călătoriei efectuate la Moscova, în interviul acordat cotidianului „Daily Express” opțiunea lui Iosif Stalin referitoare la dorința Uniunii Sovietice de restituire integrală a Transilvaniei, României (subl. ns.)⁴. Articolul 19 al Convenției de Armistițiu a Ungariei cu Națiunile Unite, semnată la Moscova la 20 ianuarie 1945, a prevăzut anularea Dictatului de la Viena din 30 august 1940⁵.

3 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Microfișe Anglia 1940-1945, plicul nr. 80 (reprezentând microfișele Great Britain, Public Record Office, Foreign Office, 371/48536), Telegrama lui Marjoribanks nr. 75 din 23.01.1945 pentru Foreign Office, microfișa 140. Idem, plicul nr. 91 (reprezentând microfișele Great Britain, Public Record Office, Foreign Office, 371/48547), Telegrama lui Marjoribanks nr. 75 din 23.01.1945 pentru Foreign Office, mf. 117.

4 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Comitetul Central al P.C.R., Relații externe (se va cita: ANIC, CC al PCR, RE), Dosar nr. 42/1946, Raportul „România în fața Conferinței de Pace de la Paris”, f. 41.

România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente, (se va cita: RACPP), Editată de Arhivele Naționale ale României (coordonator: Marin Radu Mocanu), București, 1996, doc. 24, Raportul „România în fața Conferinței de Pace de la Paris”, p. 147.

5 ANIC, CC al PCR, RE, Dosar nr. 42/1946, ff. 42-43.

RACPP, doc. 24, p. 148.

Ibidem, doc. 26, Memoriu privitor la condițiile Tratatului de Pace între România și Puterile

Conferința Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe de la Londra⁶, din 11 septembrie-2 octombrie 1945, a readus în atenția internațională problema restituirii integrale a Transilvaniei către România.

Instaurarea democrației populare a fost un proces de durată în Ungaria, unde cu prilejul alegerilor din noiembrie 1945, Partidul Micilor Proprietari a obținut majoritatea absolută, Partidul Comunist nereușind să-și elimine adversarii decât în august 1947⁷. Partidul Comunist Ungar, ieșit din ilegalitate, condus de comuniștii reveniți de la Moscova a obținut 17% din opțiunile electoratului, ceea ce înseamnă că era oarecum reprezentat în rândurile muncitorimii, ale minerilor și proletarilor maghiari⁸. O dată cu înființarea cabinetului Tildy (noiembrie 1945), secretarul general al comuniștilor, Rakosi, ajunge vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, iar Imre Nagy ministru de Interne⁹.

Diplomația românească a luat cunoștință de faptul că încă se mai considera deschisă problema retrocedării integrale a Transilvaniei, astfel Gheorghe Tătărescu menționa la 1 aprilie 1946 că la „12 septembrie 1945 la Conferința Celor Trei¹⁰ delegații anglo-americani s-au opus retrocedării întregii Transilvanii cerută de Delegația sovietică”¹¹.

La 2 octombrie 1945, prima sesiune a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe ai celor cinci țări a luat sfârșit fără a se face public niciun comunicat, ceea ce a lăsat loc unor speculații ale presei.

Avocatul Alexandru Negrea a discutat cu prim-ministrul Petru Groza problema restituirii Transilvaniei în întregime. Groza a afirmat, dându-și cuvântul de onoare, că „va demisiona pentru a lăsa locul unei persoane indicate de Iuliu Maniu dacă S.U.A. și Marea Britanie sunt pregătite să garanteze restituirea Transilvaniei” și a menționat în acest sens

Aliate și la pretențiile Ungariei, p. 168.

<http://avalon.law.yale.edu/wwii/hungary.asp>, accesat la 20 decembrie 2011.

6 Conferință a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe.

7 Jean Carpentier, François Lebrun (coord.), *Istoria Europei*, Prefață de René Rémond, Traducere din (limba) franceză de A. Skultéty & S. Skultéty, București, Editura Humanitas, 1997, p. 414.

8 András Gergely, *Istoria Ungariei*, Traducere de Hermann Gusztav Mihaly, Asociația culturală Haáz Reszö, Odorheiu Secuiesc, 1993, p. 123.

9 Jean François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 24.

10 Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe a fost format din cinci mari puteri (S.U.A., Marea Britanie, Uniunea Sovietică, Franța și China naționalistă), însă în cazul României și Ungariei, deciziile erau adoptate de statele-semnatore ale armistițiilor celor două țări (S.U.A., Marea Britanie și Uniunea Sovietică).

11 RACPP, doc. 9, Telegrama nr. 11 233 din 1.04.1946 expediată de Ministerul Afacerilor Străine pentru Legația României de la Londra, semnată Tătărescu 398, pp. 65-66.

„sprijinul doar din partea reprezentanților Uniunii Sovietice”¹². Afirmția primului-ministru denotă în mod clar sprijinul sovietic în vederea păstrării Transilvaniei în întregime.

Adrian Holman, reprezentantului politic britanic din martie 1946, a menționat în „Raportul anual asupra României (1946)” răspândirea, la începutul anului 1946, de către sovietici a zvonului privitor la Transilvania, de a fi „singurii care susțineau pretențiile României, împotriva opoziției britanice și americane”¹³.

Foreign Office a susținut, înainte de Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe de la Londra, cu excepția unei rectificări minore de frontieră, revenirea Transilvaniei la România. La Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe de la Londra, poziția britanică a fost intermediară între cea sovietică, de restituire integrală, și cea americană, prin care Ungaria primea rectificări nedefinite la zona de frontieră care „ar fi adus o jumătate de milion de maghiari transilvăneni în Ungaria”¹⁴; motivația britanică se justifica prin „contribuția României la război nu era singurul factor și că era important să se ajungă la o frontieră cu adevărat echitabilă și că problema ar trebui analizată de un subcomitet de experți”¹⁵. Foreign Office s-a pronunțat pentru a oferi „sprijin deosebit americanilor referitor la solicitarea unei examinări a experților și că noi vom accepta punctul de vedere rusesc dacă vom fi siguri de concesiile în alte probleme din partea rușilor”¹⁶.

12 *Documents on British Policy Overseas*, Series I, Volume VI, *Eastern Europe (August 1945-April 1946)* (se va cita: DBPO, EE), edited by M.E. Pelley, H.J. Yasamee and K.A. Hamilton, London, His Majesty's Stationery Office, 1991, Scrisoarea lui Alexandru Negrea către Iuliu Maniu din 15 octombrie 1945 (tradusă în limba engleză), Anexa de microfise, plicul nr. 22, mf. 45.

13 Cf. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, Serviciul Secret de Informații (se va cita: ANIC, PCM, SSI), Dosar nr. 71/1944, Vol. II, Informație de presă transmisă din România în 17.04.1946 de corespondentul Reuben Markam la Londra, pentru „Christian Science Monitor”, f. 4.

Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944-1947)*, București, Editura Iconica, 1993, doc. 40, Raport anual asupra României (1946), întocmit de Adrian Holman la 27.03.1947 pentru primul-ministru Clement Richard Attlee, p. 192.

România. Viața politică în documente (1946), Editată de Arhivele Statului din România (coordonator: Ion Scurtu), București, 1996, doc. 137, Raport anual asupra României (1946), întocmit de Adrian Holman la 27.03.1947 pentru primul-ministru Clement Richard Attlee, p. 567.

14 Formarea în urma alegerilor din unui guvern de uniune națională în Ungaria, dominat de partidele de centru-dreapta, a determinat reluarea imediată a relațiilor diplomatice cu Marea Britanie, ajungându-se la un sprijin al Marii Britanii pentru Ungaria.

15 DBPO, EE, Raportul „Transilvania” din data de 22 noiembrie 1945, Anexa de microfise, plicul nr. 22, mf. 56.

16 *Ibidem*.

La sfârșitul lui februarie, F.T. Gusev, ambasadorul sovietic la Londra, se arăta dispus ca delegația sovietică să înainteze proiectul tratatului de pace cu România. Ca urmare Foreign Office a elaborat în grabă tactica de urmat în abordarea problemei Transilvaniei. Guvernul englez dorea întâi de toate definirea exactă a liniei de frontieră sovieto-române deoarece la sfârșitul războiului trupele sovietice ocupaseră insulele care serveau drept puncte de control în Delta Dunării. La 28 februarie 1946, Foreign Office analizând problema Transilvaniei în acest context, constata că „din septembrie 1945, atitudinea noastră s-a modificat întrucâtva, în sensul că de acum înclinăm spre păstrarea intactă a frontierei stabilite la Trianon” și „informăm acum delegația Statelor Unite că nu ne opunem ca aceasta să ridice problema frontierelor, în măsura în care consideră corect să o facă, deși în ceea ce ne privește nu suntem convinși că o modificare a frontierei existente între România și Ungaria este într-adevăr de dorit”¹⁷.

În urma nemulțumirii regelui Mihai referitor la informațiile care vizau sprijinul britanic acordat Ungariei în problema Transilvaniei, Ernest Bevin, secretarul de stat al Foreign Office, dăduse dispoziții reprezentantului său la București să-l înștiințeze pe suveranul român că britanicii „nu aveau intenția să propună ori să sprijine vreo modificare a frontierei de la Trianon, dar că erau gata să recunoască orice fel de rectificare convenită printr-un acord comun între România și Ungaria”¹⁸. Richard Franassovici, reprezentantul guvernului român în Marea Britanie, era de aceeași părere: „redactarea tratatului cu România, spre deosebire de cel italian, nu prezintă mari dificultăți. S-ar putea deduce că într-adevăr Anglia nu se gândește la rectificarea frontierelor Transilvaniei”¹⁹.

Pál Sebestyén, secretar general al Ministerului Afacerilor Externe ungar, s-a deplasat la București și la 27 aprilie 1946 a fost primit de viceprim-ministrul și ministru al Afacerilor Străine, Gheorghe Tătărescu, precum și de premierul Petru Groza. Gheorghe Tătărescu nu a împărtășit punctul de vedere al lui Sebestyén, potrivit căruia frontiera de apus a României reprezenta o chestiune deschisă, și a afirmat că, prin participarea la războiul Națiunilor Unite cu 20 de divizii și 100 000 de victime, „condiția de care depindea restabilirea vechii frontiere a fost îndeplinită, ceea ce rămâne de făcut, fiind confirmarea acestei frontiere la Conferința de Pace”. Primirea la prim-ministrul Petru Groza s-a produs în cursul aceleiași zile,

17 Apud Mihály Fúlop, *Pacea neterminată. Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe și tratatul de pace ungar (1947)*, Traducere de Ana Scarlat, Postfață de Cătălin Turluc, Iași, Institutul European, 2007, p. 151.

18 Apud *ibidem*, p. 155-157.

19 Apud Gheorghe Buzatu, Stela Acatrinei, Daniel Onișor, Horia Dumitrescu, *România în ecuația războiului și a păcii (1939-1947)*, vol. II, Iași, Editura Tipo Moldova, 2009, p. 52.

la orele 18. Premierul, după ce a ascultat propunerile lui Sebestyén, a declarat că era partizanul reconcilierii între națiunile ungară și română. După ce a afirmat că „era născut în Transilvania, că era în primul rând transilvănean și, numai în al doilea rând, cetățean al României”, Petru Groza a considerat cererile ungare inacceptabile; distrugerea unității Transilvaniei, a considerat premierul român, reprezenta o „imposibilitate” și o „greșeală fatală”. El a invitat pe maghiari și români să se apropie unii de alții și a refuzat categoric orice discuție referitoare la autonomia teritorială și Transilvania²⁰. Legația României din Elveția a transmis în aceeași zi la București o telegramă încurajatoare din partea lui Viorel Virgil Tilea, care recomanda lui Tătărescu să renunțe la o eventuală vizită în Ungaria întrucât „anglo-americanii nu mai insistă asupra revizuirii frontierei noastre de la vest și nici nu vor mai ridica această problemă”²¹ (sic!).

Holman, reprezentantul politic britanic la București, a fost informat de Vasile Stoica, secretarul general al Ministerului Afacerilor Străine, despre faptul că „România este dispusă să accepte decât frontiera stabilită la Trianon, iar în cazul în care guvernul ungar dorește să discute despre îmbunătățirea relațiilor ungaro-române, trebuie să aștepte până la încheierea tratatelor de pace cu marile puteri”²².

Diplomația de la București a prezentat, în aprilie 1946, la întrunirea miniștrilor afacerilor externe de la Londra un memoriu în care se menționează detaliat efortul militar și economic al României în războiul, și se exprima, încă o dată, dorința României de a obține calitatea de stat cobeligerant. Ministerul Afacerilor Străine a întocmit preventiv pentru Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe acest memoriu, care conținea prevederi referitoare la retrocedarea integrală a Transilvaniei, cu mențiunea că acesta urma să fie depus doar dacă se considera necesară dezbaterea acestei probleme de către consiliu, întrucât Tătărescu a considerat că „nici nu ne gândim că o asemenea chestiune ar mai putea fi ridicată”²³.

Discuții privind proiectul Tratatului de pace cu România au început la 7 mai la prima sesiune a Consiliului miniștrilor de externe de la Paris²⁴. Un loc deosebit revenea problemei Transilvaniei. Consiliul Miniștrilor de Externe, din 7 mai, a declarat nul și neavenit Dictatul de la Viena. S-a restabilit starea de drept consfințită prin Tratatul de la Trianon. Arbitrajul de la Viena dăinuise spațiului unei dictaturi. Hotărârea Consiliului Miniștrilor

20 Apud Valeriu Florin Dobrinescu, *România și Ungaria de la Trianon la Paris (1920-1947). Bătălia diplomatică pentru Transilvania*, București, Editura Viitorul Românesc, 1996, p. 215.

21 Apud Gh. Buzatu et al., *România ...*, vol. II, p. 55.

22 Apud M. Fúlop, *op. cit.*, p.166-167.

23 RACPP, doc. 9, p. 66.

24 S-a desfășurat între 25 aprilie și 16 mai 1946.

Afacerilor Externe nu a confirmat eforturile diplomației de la Budapesta la conferințele de la Moscova, Londra și Washington.

Într-un articol publicat la 8 mai 1946 în cotidianul „New York Times”, ziaristul C.L. Sulzberger a menționat că ministrul de externe american James Byrnes a fost singurul care și-a exprimat opinia că ar trebui discutat dacă România trebuie să primească întregul teritoriu al Transilvaniei, însă ceilalți miniștri de externe au fost ferm de partea României, inclusiv „ministrul de externe al Angliei, dl. Bevin nu era interesat în această chestiune”²⁵. La încheierea armistițiului cu România, Statele Unite pledaseră pentru schimbarea graniței ungaro-române, în sensul alipirii la Ungaria a câtorva mici teritorii cu populație predominant maghiară. Marea Britanie și Uniunea Sovietică nu fuseseră însă prea entuziasmate. Statele Unite și-au menținut poziția până la 7 mai 1946, când Byrnes a acceptat propunerea anglo-sovietică privind păstrarea granițelor existente. John Campbell, secretarul delegației americane, își amintea de convorbirea avută cu James Dunn, unul din negociatorii americani, despre capitularea lui Byrnes. Dunn îi răspunsese: „Nu ne pasă chiar atât de mult. N-o să ne certăm de la atâta lucru”²⁶.

Presa britanică a privit favorabil decizia din 7 mai 1946²⁷.

În urma decizia din 7 mai au avut loc manifestații de bucurie în România, chiar străzile din Cluj, „fără ciocniri până acum cu minoritarii unguri, deși aclamațiile îl vizau exclusiv pe regele Mihai și ignorau Guvernul Groza-Tătărescu”, așa cum menționa în data de 8 mai Legația Franței²⁸.

Ziaristul Reuben Markham, corespondentul „Christian Science Monitor”, a menționat în propunerea de articol transmisă la Londra în data de 10 mai că „toți românii strălucesc de bucurie la primirea știrii neoficiale din Paris că cei 4 miniștri ai Afacerilor Străine au hotărât să restabilească frontiera ungaro-română de la Trianon”²⁹.

La 17 mai, ministrul ungar de externe Janos Gyöngyosi i-a solicitat reprezentantului britanic la Budapesta, A. Gascoigne, cu ocazia vizitei

25 Apud RACPP, doc. 12, Articolul „Cele patru Mari Puteri cedează cu ușurință Transilvania, României” publicat în numărul din 8.05.1946 al „New York Times” de C.L. Sulzberger, p. 79.

26 Apud Joseph F. Harrington și Bruce J. Courtney, *Relații româno-americane (1940-1990)*, Traducere de Mihaela Sadovschi, Prefață de V. Fl. Dobrinescu, Iași, Institutul European, 2002, p. 72.

27 Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România (se va cita: AD MAER), Fond Londra, Vol. 236, Copie a telegramei nr. 9 din 9.05.1946 expediată de la Londra de Ion Murgu, consilier de presă, pentru Ministerul Informațiilor, nepag.

28 *Documente franceze despre Transilvania 1944-1947*, Selecția documentelor și studiu introductiv de Valeriu Florin Dobrinescu și Ion Pătroi, București, Editura Vreamea, 2001, p. 168.

29 A.N.I.C., PCM, SSI, Dosar nr. 71/1944, Vol. II, f. 27.

de încheiere a misiunii acestuia, ca „guvernul britanic să acționeze, independent de decizie, în favoarea reluării problemei frontierei româno-ungare la conferința de pace și a posibilității ca guvernul ungar să-și exprime punctul de vedere, care să fie supus în cadrul conferinței unei serioase examinări”. Pentru a risipi „falsele speranțe ungare”, Londra a comunicat că, deși problema „rămâne formal deschisă până la conferința de la Paris”, „modificarea deciziei este foarte puțin probabilă”³⁰.

Ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, a ținut o cuvântare în sala Prefecturii din Cluj, în data de 8 iunie 1945, în care a considerat hotărârea Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe din 7 mai de la Paris ca fiind justă și a precizat că hotărârea „nu a făcut decât să constate și să consfințească un lucru care pentru noi era de la sine înțeles: Transilvania în întregime aparține României”³¹.

Sprrijinul oferit de Marea Britanie Ungariei a fost deosebit de limitat în vara anului 1946 și s-a referit la dreptul Ungariei de a-și expune punctele de vedere la Conferința de Pace de la Paris; delegația parlamentară britanică, care vizitase Ungaria, și-a publicat raportul precizând a nu fi „admisibil a se dicta condițiile păcii, ci trebuie să se dea Ungariei orice posibilitate de a-și expune argumentele”³².

Pentru a obține o modificare a deciziei Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe de la Paris, o delegație ungară condusă de primul ministru ungar Ferenc Nagy, a vizitat S.U.A și Marea Britanie³³.

Nagy a avut la Londra scurte întrevederi cu Atlee și Philip Noel Baker, dar ele au fost pur formale și nu s-au făcut niciun fel de promisiuni. Cercuri oficiale britanice considerau vizita semioficială și prevedeau că, în ceea ce privește cererea de rectificare a frontierei, eșecul va fi total³⁴.

La 22 iunie 1945, la Londra, delegația guvernamentală ungară s-a întâlnit cu Ernest Bevin, însă Foreign Office a refuzat să se implice în disputa teritorială româno-maghiară³⁵.

Primul ministru Ferenc Nagy a declarat în cursul întrevederilor cu reprezentantul politic britanic la Budapesta, A.K. Helm, că avea mari îndoieli cu privire la rezolvarea problemei transilvănene, exprimându-și în schimb speranța în posibilitatea de a determina România să cedeze un teritoriu de 3-4 000 km², între Szatmárnéti și Arad. La sfârșitul lui

30 Apud M. Fúlop, *op. cit.*, p.179.

31 Apud Florin Constantiniu, *P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania (1945-1946)*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 143.

Vezi conținutul integral în *Cuvântarea rostită de Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul justiției, la Adunarea Publică din Cluj din 8 iunie 1946* în F. Constantiniu, *op. cit.*, p. 143-156.

32 Apud ANIC, PCM, SSI, Dosar nr. 54/1946, f. 79.

33 Vizitele delegației guvernamentale ungare au avut loc în perioada 8-25 iunie 1945.

34 Valeriu Florin Dobrinescu, *România și Ungaria ...*, p. 220 și urm.

35 Vezi detalii la M. Fúlop, *op. cit.*, pp.194-195.

august însă, Foreign Office excludea în totalitate posibilitatea ca Uniunea Sovietică să susțină orice revendicare, chiar minimă, a Ungariei și estima că românii ar refuza cu siguranță cedarea unei regiuni din teritoriul lor³⁶.

C.F.A. Warner, subsecretar de stat adjunct în cadrul Foreign Office, nu considera ieșită din discuție adăugarea posibilității de modificare teritorială la articolul referitor la frontiera ungaro-română. Delegația ungară trebuia să convingă Uniunea Sovietică să accepte această completare a deciziei Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe și să obțină recomandarea necesară din partea comisiei. Warner recunoștea, în același timp, că această idee avea șanse minime de reușită³⁷ (subl. nn.).

Cotidianul englez „The Times” sublinia că litigiul româno-ungar în problema Transilvaniei este „în afara ciocnirilor de interese dintre Marile Puteri”³⁸.

La 5 septembrie 1946, Comisia Politică și Teritorială pentru România a Conferinței de Pace de la Paris³⁹ a adoptat propunerea pentru articolul 3 al Tratatului de pace cu România⁴⁰. Reprezentantul Marii Britanii în comisie, Gladwynn Jebb, a apreciat în mod pozitiv punctul de vedere românesc privind retrocedarea integrală a Transilvaniei, care se justifica prin „entitatea politică a Transilvaniei dovedită de 20 de ani, unitatea economică a Transilvaniei care se opune oricăror amputări teritoriale [și] legislația minoritară românească demnă de toată lauda”⁴¹. De altfel, Jebb a amintit că în Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe „nimeni nu a socotit că revendicările ungare trebuie luate în seamă”⁴².

Discuțiile generale asupra Tratatului de Pace cu România au avut loc în data de 10 octombrie 1946, după care s-a trecut la votarea lui pe articole, care au fost adoptate, în general, așa cum au fost aprobate de comisie.

Diplomatul britanic Duff Cooper, aflat la Paris cu ocazia semnării tratatelor de pace care au avut loc în data de 10 februarie 1947, a informat Foreign Office de primirea unei note de la Gheorghe Tătărescu prin care guvernul român, printre altele, „ia notă cu satisfacție de soluția problemei

36 Apud *ibidem*, p. 237.

37 *Ibidem*, p. 241.

38 Apud V. Fl. Dobrinescu, *România și organizarea ...*, p. 165.

39 S-a desfășurat între 29 iulie și 15 octombrie 1946.

40 Granița româno-ungară va fi cea existentă la 1 ianuarie 1938.

41 RACPP, doc. 40, Informarea ministrului Eugen Filotti adresată ministrului Afacerilor Străine din 10.10.1946, p. 260.

Gh. Buzatu et al., *România ...*, vol. II, p. 89.

42 Apud Valeriu Florin Dobrinescu, Doru Tompea, *România la cele două Conferințe de Pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947). Un studiu comparativ*, Editura Neuron, Focșani, 1996, p. 181.

Transilvaniei de nord”⁴³.

Documente britanice relevă că guvernul român a fost mulțumit de modul în care s-a soluționat problema Transilvaniei și își lua angajamentul de a intra în negocieri cu statele interesate pentru „a adapta clauzele tratatului la situația prezentă a țării”⁴⁴.

La 29 aprilie, Camera Comunelor ratifică Tratatul de Pace cu România⁴⁵.

Biroul Politic al P.C.R. a însărcinat grupul parlamentar să pregătească, în Adunarea Deputaților, ratificarea Tratatului de Pace. În ședința sa, din 23 august 1947, Adunarea Deputaților a aprobat în unanimitate „Legea privind ratificarea Tratatului de pace între România și Puterile Aliate și Asociate”. Cu acel prilej, Gheorghe Tătărescu arăta: „Este, în primul rând, injust Preambulul tratatului, care nu acordă României calitatea de cobeligerantă. România este o țară învinsă în războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice și a Națiunilor Unite, dar România este și o țară victorioasă în războiul împotriva Germaniei hitleriste, participând activ, în ultima fază a acestui război, la victoria finală”⁴⁶.

O delegație guvernamentală ungară, condusă de primul ministru Lajos Dinnyes, a vizitat România în perioada 23-25 noiembrie 1947. Părțile au convenit să înceapă convorbiri în vederea încheierii unui tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală și au semnat un acord cultural. La încheierea vizitei, premierul ungar a declarat că Ungaria nu cunoaște și nu tolerează niciun revizionism: „problema litigioasă dintre cele două țări este considerată rezolvată. Opinia publică maghiară este recunoscătoare guvernului României pentru drepturile cetățenești acordate ungarilor din Transilvania”⁴⁷.

La 24 ianuarie 1948 – expresie a legăturilor dintre cele două state comuniste –, se va încheia la Budapesta un tratat de asistență mutuală între Republica Populară Română și Republica Ungară⁴⁸. Cotidianul „The Times” a menționat că „în ambele țări se afirmase că Transilvania, 43 Gheorghe Buzatu, Stela Cheptea, Valeriu Florin Dobrinescu și Ștefan Lemny, *Românii în scrieri și documente străine*, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1987, p. 169.

44 V.F. Dobrinescu, *Frontiera de vest a României în atenția Marilor Puteri (12/13 septembrie 1944 – 10 februarie 1947)* în volumul *Itinerarii istoriografice. Profesorului Leonid Boicu la împlinirea vârstei de 65 ani*, Volum coordonat de Gabriel Bădărău, Iași, F. E., 1996, p. 300.

45 *Istoria românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, coordonator: Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2008, p. 658.

46 I. Enescu, *op. cit.*, p. 461.

47 *** Apud *Istoria politicii externe românești în date*, coordonator Ion Calafeteanu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 359.

48 <http://www.monitoruljuridic.ro/act/tratat-din-24-ianuarie-1948-de-prietenie-colaborare-si-asistenta-mutuala-intre-republica-populara-romana-si-republica-ungara-emitent-marea-adunare-nationala-37678.html>, accesat la 20 decembrie 2011.

cu numeroasa sa populație ungurească, are asigurat un viitor mai fericit în cadrul statului român”, iar „The Observer” adăuga că, în ciuda manifestărilor organizate cu prilejul semnării tratatului, fuseseră adoptate măsuri de securitate în vederea protecției delegației române⁴⁹.

Recunoașterea drepturilor României asupra Transilvaniei a reprezentat una din puținele beneficii ale participării României alături de Națiunile Unite după 23 august 1944.

Marea Britanie avea interese economice și comerciale mai mari în România, însă guvernul laburist avea simpatii pentru guvernul prooccidental maghiar având ca efect relații diplomatice mai dezvoltate ceea ce a dus la o politică de echilibru față de România și Ungaria. Marea Britanie nu a sprijinit solicitările guvernului maghiar privind obținerea unor teritorii în Transilvania de nord-est deoarece Uniunea Sovietică ocupase cele două țări și ca atare influența britanică era cvasiinexistentă, sovieticii favorizau guvernul Groza și aveau deseori conflicte cu guvernul Nagy, iar România participase la războiul împotriva Germaniei și Ungariei horthiste.

BIBLIOGRAFIE

I. SURSE INEDITE

1. Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România, Fond Londra, Vols. 83 și 236.

2. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Microfișe Anglia 1940- 1945, plicurile nrs. 80 și 91 (reprezentând microfișele Great Britain, Public Record Office, Foreign Office, 371/48536 și 371/48547).

3. Idem, Fond Comitetul Central al P.C.R., Relații externe, Dosar nr. 42/1946.

4. Idem, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, Serviciul Secret de Informații, Dosarele Nrs. 71/1944, Vol. II și 54/1946.

II. SURSE EDITE

România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente, Editată de Arhivele Naționale ale României (coordonator: Marin Radu Mocanu), București, 1996.

România – marele sacrificat al celui de al doilea război mondial, Editată de Arhivele Statului din România (coordonator: Marin Radu Mocanu), 49 AD MAER, Fond Londra, vol. 83, Telegrama nr. 313 din 28.01.1948 expediată de la Londra de Ion Murgu pentru Ministerul Informațiilor și Ministerul Afacerilor Străine, nepag.

vol. I, București, 1994.

România. Viața politică în documente (1946), Editată de Arhivele Statului din România (coordonator: Ion Scurtu), București, 1996.

Buzatu, Gheorghe, Stela Cheptea, Valeriu Florin Dobrinescu, Ștefan Lemny, Ion Pătroi, Sorin Pârvu și I. Saizu, Românii în scrieri și documente străine, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, 1987.

Chiper, Ioan, Florin Constantiniu, Adrian Pop, Sovietizarea României.

Percepții anglo-americane (1944-1947), București, Editura Iconica, 1993.

Documente franceze despre Transilvania 1944-1947, Selecția documentelor și studiu introductiv de Valeriu Florin Dobrinescu și Ion Pătroi, București, Editura Vreamea, 2001.

Documents on British Policy Overseas, Series I, Volume VI, Eastern Europe (August 1945-April 1946), edited by M.E. Pelley, H.J. Yasamee and K.A. Hamilton, London, His Majesty's Stationery Office, 1991.

III. LUCRĂRI

Istoria românilor, vol. IX, România în anii 1940-1947, coordonator: Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2008.

Buzatu, Gheorghe, Stela Acatrinei, Daniel Onișor, Horia Dumitrescu, România în ecuația războiului și a păcii (1939-1947), vol. II, Iași, Editura Tipo Moldova, 2009.

Carpentier Jean și François Lebrun (coordonatori), Istoria Europei, Prefață de René Rémond, Traducere din (limba) franceză de A. Skultéty & S. Skultéty, București, Editura Humanitas, 1997.

Gergely, András, Istoria Ungariei, Traducere de Hermann Gusztav Mihaly, Asociația culturală Haáz Reszö, Odorheiu Secuiesc, 1993.

Soulet, Jean François, Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre, Traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998.

Harrington, Joseph F. și Bruce J. Courtney, Relații româno-americane (1940-1990), Traducere de Mihaela Sadovschi, Prefață de V. Fl. Dobrinescu, Iași, Institutul European, 2002.

IV. LUCRĂRI SPECIALE

Constantiniu, Florin, P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania (1945-1946), București, Editura Enciclopedică, 2001.

Dobrinescu, Valeriu Florin, Frontiera de vest a României în atenția Marilor Puteri (12/13 septembrie 1944 – 10 februarie 1947) în volumul

Itinerarii istoriografice. Profesorului Leonid Boicu la împlinirea vârstei de 65 ani, Volum coordonat de Gabriel Bădărău, Iași, F. E., 1996.

Idem, România și organizarea postbelică a lumii (1945-1947), București, Editura Academiei, 1988.

Idem, România și Ungaria de la Trianon la Paris (1920-1947). Bătălia diplomatică pentru Transilvania, București, Editura Viitorul Românesc, 1996.

Idem și Doru Tompea, România la cele două Conferințe de Pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947). Un studiu comparativ, Editura Neuron, Focșani, 1996.

Enescu, Ion, Politica externă a României în perioada 1944-1947, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

Fűlop Mihály, Pacea neterminată. Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe și tratatul de pace ungar (1947), Traducere de Ana Scarlat, Postfață de Cătălin Turliuc, Iași, Institutul European, 2007.

V. INSTRUMENTE DE LUCRU

Istoria politicii externe românești în date, coordonator Ion Calafeteanu, București, Editura Enciclopedică, 2003.

Relațiile internaționale postbelice, vol. I., Cronologie diplomatică 1945-1964, coordonator: Nicolae Ecobescu, București, Editura Politică, 1983.